

Haritacılıkta ilim, fen ve san'at:

Heyet ilmine dair sahifeler

Yazan: General
Abdurrahman Aygün

Kuyruklu yıldızlar:

Seyyarata hatime çektikten sonra, yine manzumemiz ef-
radından sayılması lâzımgelen alelumum kuyruklu yıl-
dızlardan dahi bahsetmek çok münasip olur. Marakla okuna-
cağı için bunları biraz mufassal yazacağız.

Feza içinde nadiren görünmelerinden, esrareniz şekille-
rindeki garabetlerinden, ve zuhurlarında dahi tesadüfen vukua
gelen hadisatı muazzamadan dolayı, kuyruklu yıldızlar
hiç şüphe yokturki beşeriyetin en ziyade nazarı dikkatini
celbeden ecranı semaviyedendirler.

Kuyruklu yıldızların diğerlerine benzememesinden dolayı,
ötedenberi bunlardan kurtulmakta ve her vakitki şekillerinden
de bin türlü manalar çıkarılmakta idi. Hatta medeni sayılacak
derecede terakki etmiş milletler bile, bu biçare yıldızlara da-
ima fena gözle bakmışlardır. Daha açık bir ifade ile söyliye-
limki; felekiyunu atikadan bir kaç müstesna olmak üzere
diğerleri, kuyruklu yıldızlara atfı şeamet illetinden kendilerini
kurtaramamışlardır. Bu gibilerin fikirlerine göre; her hangi
bir kuyruklu yıldızın seyyaremiz ufuklarında görünmesi, ve
gökten bir taş düşmesi, mutlaka karibülvuku bir hadisenin
zuhuruna ve eazımdan birinin ufuline işaret gibi telâkki lâ-
zımmış;... hatta bu bapta daha ileri giderek; kuyruklu yıldız-
ların, behemehal eazım ricalin semaya uruç etmiş ruhları

olduğuna ve lüzumu halinde insanlara göründüklerine bile kail olmuşlardır.

Bu cümleden olarak milâddan (43) yıl evvel zuhur eden cesim bir kuyruklu yıldızın; romalıhârca imparator (Jül Sezar) ın ruhu olduğuna inanılmış ve sonrada bundan bin türlü manalar çıkarılmıştı. Eski felekiyunun bu gibi zanlara kapılmaları pek o kadar garip değılsede on yedinci asır heyetşinasanının serfrazından (Heveliüs) ve (Kepler) gibi dühhatında, kuyruklu yıldızlara bu gibi manalar isnat etmiş bulunmaları şayanı hayrettir. Her ikisinin kanaatlerine göre; bu yıldızlar zevatı meşhurenin seyyarat ile arz arasında gezinen tesaudati ruhiyelerinden başka bir şey değıldirler.

İşte bundan dolayı; meşhur (Halley) in zamanına kadar gelip geçen felekiyun kuyruklu yıldızlar hakkında büyük tetkikata girişmek istememişlerdir. Bu ihmâl ise, ilmi heyet noktai nazarından gayri kabili af bir müsamaha teşkil etmiştir. Eğer (Tihobrahe, Nevton, Halley) gibi dühhatın zekâyı tecessüskâraneleri imdada yetişmemiş olsaydı, biz bu gün bile kuyruklu yıldızlardan korkacak ve nafile yere muazzep olacaktık. Müşarileyhin himmetleri ve lâyemut hizmetleri, beşeriyeti bu gibi evhamdan ve korkulardan kurtararak kuyruklu yıldızlara ancak layık olduğu mevkii vermiştir.

Kuyruklu yıldızların nadiren zuhurları ile acip ve garibüşşekil görünmeleri, cühelâyı beşer için bir işareti terhibiye gibi telâkkisine belâğan mabelağ kâfi isede; ahvali ruhiyeden istifadeyi bilen bazı münecciminin dahi bu baptaki telkinati iğfalkâraneleri kabili inkâr değıldir. Bu gibi adamlar; istifadei zatiyelerini temin için ellerinden geldiği kadar yalan söyliyerek hem cinslerini yanlış yola sevk etmişlerdir.

Roma imparatorlarından (Neron) zamanından bir iki asır evveline gelinceye kadar, hemen bütün hükümdaran ve rüesa nezdlerinde bir takım müneccimler bulunduğu tarihen müsbet olup, bunların sözleri ve ihbaratı, siyaseti devlette bile adeta muta olagelmıştır. Dediklerinden bazılarının zuhuru, kadir ve itibarlarını tezyid ettiği gibi, ihbaratı vakianın bittabi alelek-ser aksi zuhur eylemesi de feci avakibe müncer olmuştur.

Ezcümle:

İmparator (Tiber) kendi müneccimlerinden bir tanesini sarayının yanından geçen nehirde boğdurmuş ve diğerini de asdırmıştır.

Hikâye ederki; Fransa krallarından on birinci (Lüi) nin müneccimi; gözdelerden bir kadının yakın zamanda vefat edeceğini haber verip bu da doğru çıkmış olduğundan, bir daha böyle felâketli ihbarata set çekmek için derdest edilerek nehre atılmak üzere bir çuvala konulur ve üzerinden sıkı sıkı dıkılır.

Kral istihza ile çuval içindeki müneccime sorar:

Kral — Söyle bakayım ne kadar ömrün kalmıştır. Sen mademki menecimsin, her şeyi bilirsin.

Müneccim — Haşmetmeap; daha evvelce yıldızlar vasıtasile öğrenmiştimki bendeniz, zatı hazreti kralilerinden ancak üç gün evvel vefat edeceğim.

İtimat ve souk kanlılıkla verilen bu cevap üzerine hükümdar, kurnaz müneccimi af ettikten başka, çok yaşaması için hususî doktorlar tayin etmiş ve aşçı başına lâzım gelen emirleri de vermeği unutmamıştır.

Buna benzer daha bir çok misâlleri tarihler bize söylemektedir. Arzın malûm cesametine göre hemen her gün देनेcek kadar üzerinde hadisat ceryan eder. Binaenaleyh ne

vakit zuhur ederse etsin, bir kuyruklu yıldız bir hadise ile karşılamak mümkündür. Bu; kuyruklu yıldızların kabahati değil, insanların zorla ve ısrarla kendilerini korkuya atmak hastalığından başka bir şey değildir.

Kuyruklu yıldızların behemehal şeametine inanmak zarureti hastalığında bulunan zevata göre; berveçhi atı vukuat bunlardan ileri gelmiş imiş. Şöyleki:

1- Büyük Kostantinin	vefatına	güya	337	senesindeki	kuyruklu	yıldız
2- İmparator Valântiye'nin	"	"	455	"	"	"
3- Fransa kralı Merovenin	"	"	577	"	"	"
4- Fransa kralı Şilperikin	"	"	584	"	"	"
5- İmparator Morisin	"	"	602	"	"	"
6- Hazreti Muhammedin	"	"	632	"	"	"
7- Kral Lüinin	"	"	837	"	"	"
8- İmparator İkinci Lüinin	"	"	875	"	"	"
9- Polonya kralı birinci Boleslasın	"	"	1024	"	"	"
10- Fransa kralı birinci Roberin	"	"	1033	"	"	"
11- Polonya kralı Kazmirin	"	"	1058	"	"	"
12- Fransa kralı birinci Hanri'nin	"	"	1060	"	"	"
13- Papa üçüncü Aleksandrın	"	"	1181	"	"	"
14- İngiltere kralı birinci Rişardın	"	"	1254	"	"	"
15- Papa dördüncü Ürbenin	"	"	1284	"	"	"
16- Milan dükası Jan Galeasın	"	"	1402	"	"	"
17- Zalim Şarlın	"	"	1476	"	"	"
18- Güzel Filipin	"	"	1505	"	"	"
19- Fransa kralı ikinci Fransuvanın	"	"	1560	"	"	"
20- Nepolyon Bonapartin	"	"	1821	"	"	"
21- Harbî umuminin	zuhuruna	"	1910	"	"	"

Hikâye ederlerki; 1402 kuyruklu yıldızını semada gördüğü vakit zulmile meşhur olan (Jan Galeas), artık hayatının nihayete erdiğine cidden kanaat getirerek tövbe ve istiğfar eylemiş ve yanında bulunup kendisine teselli vermek isteyen nüdemasına: (Hayır; hayır; üzölmeyiniz pederim bana, vefatımdan evvel bir kuyruklu yıldızın doğacağını ve sekiz gün kadar mer'i kaldıktan sonra tegayyüp edeceğini söylemişti.

Büyük zevatın vefatını bildirmek üzere bir kuyruklu yıldız doğumu gayet tabi dir. Binaenaleyh hiç şüphe yokturki şu; gördüğümüz yıldızda benim vefatıma işarettir. Cenabı hak taksiratımı af etsin. İşte ben gidiyorum.) demiş ve filhakika az bir zaman sonra terki hayat eylemiştir.

Vakia; kral olsun; imparator olsun felesof olsun her hangi bir şahsın vefatı umuru tabiiyeden isede, ölümlerinden evvel tesadüfen bir kuyruklu yıldızın zuhuru dolayisile, itikadatı batılaya kapılarak bunların birer işareti maneviye gibi telâk-kileri pek tabii görüldüğünden kurunu vustada bu yıldızlardan daha büyük manalar istihraç edilmeğe başlanılmış ve inanılmıyacak derecede hurafat intişarına meydan verilmiştir.

Ezcümle:

İstanbulun lâtinler tarafından terki sıralarında şehrin afakında görülmüş olan kuyruklu yıldızın gayet büyük bir ağzı bulunduğu ve ara sıra açıp kapadığı ve bir çok kişilerin bu korkunç manzaraya şahit oldukları şuyu bulmuştur. Hatta o vaktin müverrihlerinden meşhur (Nisetas) bile; bunun doğru olduğunu kendi kitabına kemali ciddiyele yazmıştır.

Halley kuyruklu yıldızı ve devri olduğu nasıl anlaşıldı?

Ve devri olduğu nasıl anlaşıldı?

Tarihi beşeriyette mukayyet bulunan kuyruklu yıldızların en meşhuru (Halley) namını taşıyandır. Bunun tevarihî ümemde oynadığı roller pek büyüktür.

(Halley) İngiliz; heyetşinaslarından bir zattır ki ilk defa kuyruklu yıldızların devrî olduğunu, ve kendi eviç noktalarına kadar gittikten sonra tekrar güneşe doğru dönerek afakı arzıyeden görüldüklerini keşf ve ihbar eylemiştir. Şöyleki:

(Halley) in zamanında zuhur eden kuyruklu yıldız, müşarülileyhin nazarı dikkatını celbederek milâttan 467 sene evvel görünüp her 75 veya 76 yılda bir kere kendini gösteren kevkebin aynı kuyruklu yıldız olup olmadığını tetkike koyuldu, şanlı heyetşinas bu kevkebin Avrupalılarca mukayyet bulunan görünme tarihinin 837 senesine tesadüf ettiğini anladıktan sonra 912 ve 1066 yıllarında yine Avrupa ufuklarında müşahede olan kuyrukluların aynı yıldız olduğuna kanaat eder gibi oldu.

Anifüzzikir yıllarda görülen bu kuyruklu yıldızların, gerek Fransada ve gerek İngilterede bir çok havf ve telâş mucip olduğu Halleyce meçhul değildi. Müşarülileyh; bu yıldızların laalettayin zamanlarda zuhur etmeyip, belki mahreklerinde seyreden ecramı mahsusadan bulunduklarını ispat edebilirse, âlemi beşeriyeti bimana havf ve herastan kurtaracağını düşündüğünden, kuyrukluların devrî olduğunu ispat meselesini kendisi için bir vazifei vicdaniye ve insaniye gibi telâkki eylemişti. Bahusus İstanbulun Türkler tarafından zaptını müteakip 3 sene sonra yani milâdın 1456 tarihinde zuhur eden kuyruklu yıldız, Avrupada o derece telâş ve korku tevlit eylemişti ki milyonlarca halk bundan ürkerek âlem hıristiyaninenin Türk kılınçları altında eriyip mahvolacağı ve Avrupanın tamamen istilâ edileceği itikadını beslemeğe başlamıştır.

Ayasofya kilisesinin camiye tahvilinin ve Kostantaniye yerli ahalisinin gûya Osmanlılar tarafından katliam edildiğinin şuyuu da bu korkuların pek te nabeca olmadığını gösteriyordu.

İşte senei mezkûre haziranında arzı endam eden anifüzzikir kuyruklu yıldız; bundan dolayı huzur ve rahatı umumiyyeyi tamamen münselip eylemiş idi. Bu yıldız gayet uzun

kuyruğıle semada altmış derecelik bir kavis teşkil ediyordu. Rengi firenk altunu gibi kırmızı ve kuyruğu dalgalı bir alev sütunu misillû idi. Biraz da eğri kılınca andıran şeklinden çıkarılan manalarla cenabı hkkin gûya hristiyanların aleyhinde bulunduğuna ve Türkler vasıtasile kendilerini terbiye edeceklerine kani olmuşlardı.

Bundan dolayı papa 3. (Kallikst), bütün hükümdarları ittifakı mukaddese davet ve Türk istilâsına karşı müştereken kan akıtmalarını tavsiye eylediği gibi kuyrukluyu dahi aforoz ederek biran evvel semadan uzaklaşması hakkında müteaddit emirler vermiştir.

Hatta afaruzu müessir olması için; sabah, öyle ve akşam günde üç defa dualar icra ettirmekte ve bu esnada bütün kiliselerin çanlarını da acı acı çaldırmakta idi. (Angelos) namı verilen bu duaların kiliselerde okunması; işte o vakittenberi âdet olmuştur.

(Halley); bu gülünç telâş ve korkuları da tarih kitaplarında okumuş idi binaenaleyh şayanı takdir bir azim ve sarılsız bir itikat ile; meseleyi ta esasından tetkike lüzum görerek bu noktai nazardan kendi zamanına kadar afak arzide görülüp tarih kitaplarına geçmiş olan kuyruklu yıldızlar hakkında yazılan ilmi ve avami bütün malûmatı daha citti surette okumağa ve tamika başladı.

Bunlardan en eskisi; milâdın 467 evvelinde zuhur eden kuyruklu yıldızdır. Sonralardan anlaşıldığına göre; Halleyden başka bir şey olmayan bu kevkep, senei mezkûrede (Ting vang) ın ikinci saltanat senesinde görülmüş idi. O devirde, Çinde medeniyet haylıca müterakki olduğu gibi, ilmi heyet dahi ayrıca makbul ve mergup bulunduğundan, bu garip yıldızın bütün ahvali tetkik ve tettebbü edilmiş idi.

İki asır sonra; yani milâttan 240 sene evvel, Çin felekiyyunu yine bir kevkebin zuhurdnu kaydetmişlerdi. Bu da (Halley) den başka bir şey değildi. O vaktin en meşhur heyetşinası (Ma-Tuvan-Liug) yazdığı eserinde şöyle ifadede bulunmuştur: (Çe huvang) ın yedinci sene hükûmetinde şark tarafta bir kuyruklu yıldız zuhur etmiş ve git gide şimal taraflarda görünmeye başlamıştır. Mayıs ayının on altısına kadar garp taraflarında şaşaanisar olduktan sonra gaip olmuştur.

Yine kablemilât 87 senesinde dahi bir kuyruklu yıldız zuhur etmişti. Keza sonradan anlaşılmış idiki buda her 75 senede avdet eden (Halley) imiş. Çin rasadiyunu bu kevkep hakkında şöyle kayıt tutmuşlardır: (Hov-yüen) devrinin ikinci sene saltanatında (kablemilat 87) ve agustos ayı içinde şark taraflarda bir kuyruklu yıldız zuhur etti ve bir hayli telâşı mucib oldu.

Milâdın 12 sene evvelinde yani anıfüzzikir kuyruklu yıldızın zuhurundan 75 sene sonra korkunç bir şekilde görünüp pek çok telâş ve korkuları mucip olan kevkep dahi (Halleyden) başka bir şey değildi. Tarihlerin ifadelerine göre, Çinliler, bütün kürrei arzın bu kuyruklu tarafından yutulacağı zehabına düşmüşlerdir.

Hulâsa; İngiliz heyetşinas tetkikatına devam ederek farkına varmış idiki milâttan 66 sene sonra yani bir evvelkinden yine 75 sene fasıla ile beşeriyet meçhul bir kuyruklunun müşahedesile karşılaşmış idi. Bu da Halley den başka bir şey değildi.

İşte belki ilk defa olarak, ahfadı hazreti Adem bu hadiseyi iyiliğe yormuş ve hıristiyanlığın şefkatı manasile telâkki eylemiştir.

(Halley); Milâdın 141, 218, 295, 375, 451, 530, 607, 684, 760, 837, 912, 1066, 1221, 1301, 1378, 1456, 1531, 1608 tarihlerinde arzı didar eden kuyrukluların sureti seyr ve hareketlerini ve bunların mahreklerini tamik eyledikçe, fasılaların umumiyetle 75 veya 76 seneden fazla bulunmaması ziyadesile nazarı dikkati celb edegelmekte idi.

Müşarünileyh (Halley); Bunlardan başka 1528 senesinde görülen yıldızın Avrupada ne derecede korkular tevlit ettiğine dair o zamanın ciddî muharrirlerinden bulunan ve sözlerine de itimat olunan (Ambravaz Pare) nam zatın (semanın canavarları) nam eserinde şu sahifeleri okumuş idi:

(..... Bu kuyruklu yıldız 1528, müthiş bir belayı semavidir. Şeameti dolayisile bir çok ricali hükûmet ölmüş ve ekserisi hastalanmıştır. Baş tarafı kan rengindedir. Kuyruğu pek uzundur. İçinde kesilmiş başlar, bir çok kılıncılar ve bıçaklar görülmüştür. Bunların hepsinin üstünde muazzam bir el tarafından tutulan müthiş bir el vardır. Her halde bütün dünya için umumî bir felâket karibûlvukudur.....)

(Halley) in tetkikatına göre; muharririn bu eserile efkârı umumiye ziyadesile galeyana gelerek heyecana kapıldıklarından bir çok kişiler servetlerini manastırlara terk ederek akibeti elimelerini beklemeğe başlamışlar imiş. Zira kıyamet kopmak üzere idi.

(Halley) bu tarih parçalarını okudukça hayret ile karışık merhamet hislerine gark oluyor idi Ve bundan dolayı kendi kendine üzülüyor idi.

1680 tarihinde görülen kuyruklu yıldız dahi büyük korkulara sebep yet vermişti. Hatta bu kevkebin dehşetinden kinaye olmak üzere o vaktın kitaplarına yazılmıştır ki; güya

Romada bir tavuk, üzerinde kuyruklunun resmi çizilmiş bir yumurta gıdaktırmıştır.

Ehali arasında devran eden bu rivayetlere göre; bu hadisei uzma papa ile Romada misafireten bulunan İsveç kraliçesi genç ve güzel (Kristian) taraflarından da görülmüş ve tasdik edilmiş imiş.

Vak'a; inanılmıyacak derecede aşikâr olmakla beraber, bundan dolayı o kadar korku ve heyecanlar geçirilmiş idiki, intihar eden budalalar görülmüştür. Çünkü papa cenaplarında korkmuş bulunduğundan herkese tövbe ve istiğfar tavsiye eylemişti.

Halley; balâda tarih zuhurları bildirilen kuyruklu yıldızların fasılai ziyaretlerini esas tutarak anlamış idiki, kendi zamanında görülen 1682 kevkebide aynı kuyrukludan başka bir şey değildir. Ve binaenaleyh, her 75 veya 76 senede bir kerre kendi mahrekini dolaşarak beşeriyeti duçarı havf ve telaş eylemektedir.

Halleyin; kuyruklu yıldızların devrî olduklarını tetkik ile uğraşmış ve artık buna kanaat getirdiğinden dolayı yakında ilânı keyfiyet edeceğini işiden (Viston) namında ilmi nücum meraklısı bir İngiliz papazı tufanı Nuhun bir kuyruklu yıldız vasıtasile vukua geldiğini iddiaya yeltenmek üzere bulunuyordu.

O sırada İngiliz heyetşinası tarafından 1682 de görülen yeni yıldızın devrî olduğu ve 1758 nihayeti veya 1759 bida-yeti tekrar zuhur edeceği ve binaenaleyh bunlardan korkulmamak lâzımgeldiği ve eski itikadata göre bu gibi ecrâmı semaviyenin, şu veya bu zatın ruhu olamayacağı ilân edildiğini gören (Viston); iki sene evvel rüyet olunup devre müddeti 575 seneden ibaret bulunduğu hesap edilen yıldızı, tufan

hakkında vak'a nüvisler tarafından tayin ve irae edilen tarihlerden birine mutabık geldiğini görünce hiç bir tereddüde lüzum görmeksizin 1680 kuyrukluğunu (baisi tufan) diye ilândan çekinmedi.

Vistonun bu bapta neşreylediği kitapta; mezkûr kuyrukluğun milâttan 2926 sene evvel 28 teşrinisanisinde Arzdan 14456 kilometre kadar yakın geçmesi dolayısıyla dehşetli bir med dalgası hasıl olmuş, sular yükselmiş ve sonra yağmur halinde zemine dökülüp en yüksek dağları aşmış imiş.

Viston; suların irtifakını 10000 metre olarak göstermeği unutmadığı gibi mevzuubahs 1680 kuyrukluğunun istikbaldeki vurutlarının birinde yeni bir tufana sebebiyet vereceğini de iddia eylemiştir ki; bu haleti ruhiye Halley zamanında bile ilmi heyete az çok vakıf insanlar meyanında ne mertebe efkârı batıla eshabı bulunduğunu isbat eder.

Müteassıp Vistonun bu eseri, Halleye irae edildiği vakit müşarûlileyh sadece gülmüş ve sonra bir tavrı ciddiyet takınarak (nasıl? beni beşere acımak ve bunları nabeca kurtarmak hususunda haklı değil mi imişim?) demiştir.

Halley, 1682 kuyrukluğunun devrî olduğunu ve 76 sene sonra tekrar görüneceğini ilân ile beraber, bu ihbarın bir hakikat suretinde tecellisine şahit olmak imkânı yoktu. Çünkü müşarûnileyh o sıralarda 38 yaşına vasil olmuş bulunup 76 sene daha yaşaması pek te memul değildi. Netekim bu dâhi işar ve hesabının hüccetini bizzat görmeden 1742 tarihinde vefat eyledi. Fakat halefleri, Halleyin hesap işlerinde ne dereceye kadar isabet gösterdiğini müşahade eylemiş oldular. Filhakika 1682 kuyrukluğu Halleyin haber verdiği gibi 1759 senesi iptidalarında tekrar zuhur eylemişti.

Avrupada hiç bir vakit hiç bir mesele bu mertebe merakı mucip olmamıştı. Yıldızın iş'ar edilen tarihi vürudu yaklaştıkça heyetşinasın hesabında aldanmış olup olmayacağı, kuyruklunun bildirilen günlerde görünüp görünmeyeceği meseleleri fevkalâde ehemmiyetle takip olunuyordu. En nihayet vakti merhun gelince; yıldız tekrar göründü ve hafız noktasını martın 12. günü mürur eyledi.

İşte bu tarihten itibaren hesabâtı heyetiyeinin sıhhatı tahakkuk ederek kuyruklu yıldızlar dahi ecrâmı sairei semaviye meyanına dahil oluyor ve bunlar hakkındaki kavanini felekiye tessüs ve tekarrür eylemiş bulunuyordu. Bittabi, hiç bir ismi bulunmayan bu yıldıza da "Halley," namı verildi.

Halley; bu yıldızın avdetini ihbar ile şayanı hayret bir zekâ ve nümunei imtisal olacak bir cesareti medeniye göstermişti. Çünkü o tarihlerde (Neptun) ile (Uranos) henüz keşfedilmemiş olup (Zuhal), menzumei şemsimizin son hududunu teşkil eylemekte ve ondan uzaklarda daha başka seyyareler bulunmak ihtimali düşünülmemekte idi.

İşte böyle bir zamanda; Halleyin, tarihi avdet hakkında kat'iyetle beyanatta bulunması hayretlerle ve hatta zamanına göre cüretlerle telâkki edilecek hesabâtı heyetiyedendir. Malûmdurki; Halley kuyruklu yıldızı, son defa 1910 tarihinde görülmüş olup hatta 18 19 mayıs gecesi, Arzımız bunun kuyruğundan bile geçmiştir.

Halleyden evvel; Kepler ve Galile taraflarından dahi 1531 ve 607 yıldızları tetkik edilmişti. Fakat bu zevât, ufak bir hatve bile atamamışlardı. Yalnız; mezkûr asırda yaşıyan Danimarkalı Tihobrahe namındaki heyetşinas, eslâfının bu bap-taki efkâr ve nazariyatını istihdaf ederek kuyruklu yıldızların Ahcarı semaviye veya buharatı arziye addedilmesinde hiç bir

mana bulunmadığını ve çünkü bunların seyyaremize uzaklıkları, Kamerin mesafesine nisbetle pek ziyade olduğunu uzun uzadıya isbata çalışmış isede, hiç bir taraftan cayı kabul görmediğinden, Danimarkalı heyetşinasın başına konmak üzere bulunan eklili şanı şeref, tafsil ettiğimiz veçhile bir asır sonra Halley tarafından kazanılmıştır.

Halley; ilân ettiği tarihlere kadar yaşayamayacağını ve binaenaleyh kuyruklunun da bittabi avdetini göremeyeceğini biliyor idi. Bundan dolayı ölür iken mukarribanına: (Devri olduklarını isbat ile beşeriyeti kuyruklu yıldız telâşından ve nabeca korkularından kurtarmış olacağıma şüphe etmiyorum. Binaenaleyh müsterihane terki hayat ediyorum. Ümit ederimki; bunu ilk defa keşfedüp ilân edenin bir İngiliz olduğunu vatandaşlarım unutmazlar;) demiştir.

Şayanı kayıttırki; Halleyin ihbarı veçhile mezkûr kuyruklu, tam zamanında görülmüş ondan sonrada bir kaç kerre daha her 75 senede zuhur etmiş ve dolayısıyla devri olduğuna şüphe kalmamış isede; istirahatı kalbiyenin kıymetini hiç bir vakit takdir edememiş olan beşeriyet, bu defada başka başka korkular icadına hem de musırran çalışmıştır.

18inci asrı milâdide, mesaili heyetiye teammüm etmemiş idi. Halkın cehli nadanisi henüz o mertebede bulunuyor idi ki, en garip ve mugayir akıl ve mantık faraziyat ezhanı umumi-yede kolaylıkla yer bulabiliyor idi.

Filvaki asrı mezkûrun en meşhur Fransız heyetşinaslarından (Lalant) (Kuyruklu yıldızlar hakkında mütaleat) unvanlı bir eser neşretmiş ve bunda bazı kevakibin Arza tekarübü ihtimalinden bahseylemiş idi.

Lalandın sırf bir ihtimale müstenit bulunan bu mütalâası o zaman avam arasında sui telâkki edilerek, harikulâde bir

kuyruklu yıldız gelip Arzın hitamı ömrünü intac eyliyeceği yolunda bir şayanın zuhuruna sebebiyet vermiş idi.

Bu şayia avamdan münevverana da geçince ortalığı azim bir telaş ve heyecan istilâ eylediğinden, kralın emrile, Laland bir izahname neşrine mecbur kaldı ve böylelikle nabeca korku ve telâşın önüne geçilebildi.

Kuyruklu yıldızların alemi heyecana düşürmesi, on dokuzuncu asrı milâdide dahi bir kaç defa vaki olmuştur. Fakat ezhanı umumiyenin böyle duçarı endişe olması her vakit mevhumat ve hayalat neticesi olmayup bazen daha ciddî esbaptan yani bir kuyruklu yıldızın Arza çarpması muhtemel bulunduğu erbabı heyet tarafından fennen hesap ve ilân edilmesinden neş'et etmiştir.

Meselâ; müddeti devriyesini ve sureti gaybubetini ankarıp tafsil edeceğimiz (Biyela) kuyruklu yıldızının "1832., senesi haziranının 29 unda mahreki Arzı kat edeceğini (Damuvazo) namında bir heyetşinas, hesabâtı riyaziyeye istinaden ilân eylemiş ve bu ihbar diğer felekiyun tarafından dahi teyit edilmiş idi.

Bu haber, gazetelerle intişar edince, bilâ istisna herkesi müthiş bir korku istilâ eyledi. Dalgalana dalgalana, mesele o kadar izam edilmiş bulunuyorduki, herkesin ağzında; kürrei Arzın parçalanacağı; yanıp kül olacağı ve hiç bir kimsenin bu beliyeden kurtulamıyacağı söyleniyor ve bütün muhaverat ve mubahasat hep bunun üzerinde cereyan ediyordu.

Fakat asıl bilinmesi icap eylediği halde, gazetelerin o vakıt meskût geçtiği bir cihet var idiki, o da kuyruklunun mahreki arzı kat eylediği vakıt kürremizin hangi noktada bulunacağı meselesi idi. Bunu ise riyazii şehir "Arağö., hesap ederek

seyyaremizin ancak bir ay sonra kat olunan noktadan geçeceğini ve “Biyela,,nın arza seksen milyon kilometre bir mesafeden ziyade tekarrüp edemiyeceğini ilân eyledi.

Arago'nın hesabı tamamen doğru çıkarak, yıldız müşar-ileyhin bildirdiği noktadan geçti ve sükkânı Arz da beyhude yere korkular geçirmiş olmakla kaldı.

Bundan sonra bir Fransız muzibi, 1857 tarihinde görülen “Şarl-Ken,, kuyruklu yıldızının yakında avdetle Arza çarpacağını işaa eylemişti. Buna da kolayca inanıldı ve her tarafta telâşlar başladı. İşin yalan olduğu anlaşılınca kadar bir çok kişilerin huzur ve rahatı münselip olmuş idi.

1872 tarihinde Cenuvalı bir heyet meraklısının kehaneti ortaya çıkmış idi. Buda haylıdan haylıya telâşı mucip olmuş idi. Bu gibi şayiaların en muahharı ise viyanalı doktor “Falp,, tarafından ortaya sürülmüştü. Bu zat; neşrettiği takvimde 1899 senesi 13 teşrinisani gününü hitamı ömrü Arz olmak üzere kayt ve ilân eylemişti. Doktorun rivayetine göre; o gün Arzımız, cesim bir kuyruklu yıldız ile müsademe ederek yanacak ve aynı zamanda zehirli gazlerle zeviervah boğulacak ve havadan naribeyza halinde taşlar yağacak idi.

Gariptirki; Viyanalının bu kehaneti felekiyon taraflarından cerh edildiği halde bile, hadisenin vukuuna inananların adedi sayılamıyacak derecede çok idi.

1910 da zuhur eden kuyruklu yıldızda; Parisi günlerce su altında bırakan sen nehrinin taşması ile alâkadar bulunduğuna bütün fransızlar inanmışlardı. Demek oluyorki dünyanın en medeni bir şehir ehali bile batıl itikadattan kendilerini henüz kurtaramamışlardır.

Mamafi şunu da itiraf lâzım gelirki; kuyruklu yıldızlardan herhangi birisinin Arza çarpması ve binaenaleyh her türlü

fenalığı yapması gayri mümkün bir hadisei semaviye değildir. Hele; Kiyanus tabir olunan zehirli gazlardan müteşekkil kuyruğunun içinden Arzın geçmesi daima mümkündür.

Meşhur “Kamil-Flamariyon,” bu bapta şöyle der: (kürreyi Arzın bir kuyruklu yıldızla tesadüf eylemesi gayri mümkün addedilemez. Çünkü mihaniki semaviyenin hiç bir kaidesi hiç bir kanunu, medarları üzerinde seyreden iki kevkebin yekdiğerile müsademe ederek parçalanmalarına, toz gibi dağılmalarına, veya temeyyü ve tebahhur eylemelerine asla mani değildir.)

Kuyruklu yıldızların teşekkülâtı ve eşkâli muhtelifesi:

Felekiyuna göe; bir kuyruklu yıldız alelekser üç kısımdan mürekkeptir:

- 1 — Nüve dirki tamamen yıldız şeklindedir.
- 2 — Kisu dur ki nüveyi muhit ve bunun civarındadır.
- 3 — Kuyruk durki baştan nihayete kadar uzundur.

Fakat musaraaten haber verelimki; kuyruklar ancak güneşe tekarrüpte tehassül ederler ve yine ancak o sıralarda müşahede olunurlar. Şekilleri pek muhtelif olup yelpaze gibi tek parçalı ve bazen saçaklı ve müteaddit kısımlı görüldüğü vakidir. Alelekser; kuyruklar müstakim olup mukavves de müşahede olunmuşlardır. Bunlardan başka eğri büğrü, kuyruklarda vardır. 1893 te müşahede olunan “Kroks,” kevkebinin kuyruğu bu cinsten idi. 1853 yıldızının kuyruğu da kılınç gibi mukavves idi.

Kuyruklu yıldız tabirine rağmen, bunlardan hiç bir kuyruğu olmıyanlarda vardır. “1910,” Fay kevkebi bu cinsten idi.

Esasen; kuyruklu yıldızlar, amakı fezada ancak teleskoplarla rasat ve tetkik edilebildiği zamanlar, hemen umumiyetle kuyruktan ari olarak müdevver veya beyzî bir sehappare

şeklinde görünürler. Fakat Güneşe tekarrüp ettikçe şa'saaları tezayüt ettiği gibi semavî cisimde yavaş yavaş uzamağa ve arkasına bir kuyruk salvermeğe başlar. Bir alev sütunundan başka bir şey olmıyan kuyruklarda bittabi geride bulunurlar. Müstesna olarak ön taraflarda da ufak bir kısım kuyruğu bulunan bir iki yıldız kaydedilmiştir.

Görülüyorki; kuyruklar esasen mevcut değil iken, esbabı muhtelif dolayisile sonradan tehassül etmekte ve avdetlerinde yine gaip olmaktadır.

Kuyrukların tehassülü hakkında felekiyyunun kanaatleri berveçhi atidir:

a) Güneşe yaklaştıkça, ziyadesile ısınarak adeta alevli bir hale gelen, ve sahalar kanunu mucibince sürati tasavvurun fevkinde çoğalan nüvenin arkasında bir alev sütununun tehassülü.

b) Hararet ve eklili şemsinin kuvvei taridesi dolayisile bu alevlerin geriye doğru uzaması.

c) Güneşte bulunan kuvvayî elektrikiyenin büyük mikyasta amil olması.

d) Mahiyeti bizce meçhul başka bir kuvvei dafianın icrayi fiil eylemesi.

Kuyrukluların tullerine gelince:

Göstereceğimiz rakam o kadar büyüktürki; insan defaten duçarı veleh hayret olarak inanmamak ister. Ezcümle 1843 senesinde zuhur eden kevkebin kuyruğu 320 milyon kilometreden fazla idi. Saatte 60 kilometre sür'atle hareket eden bir eksperes, bilâ fasıla gittiği takdirde, bu muazzam kuyruğun bir ucundan öteki ucuna kadar 670 sene yürümesi lâzım gelir. Bu tûl; arzın güneşe olan mesafesinin iki mislinden bile çok fazladır.

1680, 1882 kevkeplerinin kuyrukları dahi pek uzun idi.

Kuyruğunun uzunluğu ile meşhur bulunan 1843 kevkebi hafizi noktasından ayrılıpta feza içindeki hareketine devam etmeğe başladıktan snnra evvelâ kuyruğu kısalmağa başlamış ve bilâhare kendisinde gözlerden temamilen tegayyüp etmiştir. Diğer yıldızlarda dahi aynı hal vaki olduğundan binnetice kuyrukların sulp bir maddeden müteşekkil bulunmadığı anlaşılmıştır.
